

Els calendaris dels quaranta dies

Daniel Climent

Professor de Ciències

En l'article “De quarantenes i quaresmes” (Daualdeu 18), vam comprovar la relació etimològica entre ambdós termes: els quaranta dies. Però, més enllà del caràcter sanitari i/o religiós, eixe període ha servit per a unes altres coses, com ara, anunciar els canvis d'estació. Parlem-ne.

En l'antiguitat, l'any es dividia en només dues estacions, semestrals i de caràcter climàtic: la del “bon oratge” i la del “mal oratge”, *vernum tempus* (o *aestivum tempus*) i *hibernum tempus*. Aquesta divisió va perdurar a molts llocs fins ben entrada l'edat mitjana¹.

Amb notables diferències amb aquest, el model actual compartimenta l'any en quatre estacions² que transcorren entre solsticis i equinoccis i que no són de caràcter climàtic³, sinó més aïna de canvis lumínics en què la claror creix o decreix progressivament segons l'estació i el dia és més llarg o no que la nit.

Antigament, els inicis de cadascuna de les dues estacions climàtiques no coincidien amb les efemèrides solars; però sí que en depenien, ja que es produïen 40 dies després de cada equinocci. Una partició com l'esmentada també es donava entre celtes i germànics⁴, que dividien l'any en dos períodes: un de primer⁵ i “ombrívol” (novembre-abril) seguit per un de “clar” (maig-octubre).

Eixa estructura seria assumida en gran part pel cristianisme, que va saber integrar determinats trets d'aquelles cultures “paganes” mitjançant el canvi terminològic o del sentit primigeni, la qual cosa permetia bastir-ne ponts per a introduir-s'hi i captar-los a la nova religió, aculturar-los.

1. Els inicis de les estacions en els calendaris celta i germànic

Els celtes⁶ tenien una cultura fonamentalment oral, transmesa pels druides, i només en determinats temes i en la comptabilitat feien servir l'escriptura, basada en els caràcters grecs.

Pel que fa al calendari cèltic, gràcies al descobriment (1926) a Coligny (Alvènia-Roine-Alps) dels fragments d'una gran taula de bronze amb grafia llatina del s. II dC s'han pogut esbrinar nombrosos aspectes de la cultura cèltica referits a l'astronomia, el calendari⁷, les festes religioses, la

determinació dels dies fasts i nefasts, el vocabulari cèltic, etc.

Pel que fa a les estacions en consideraven dues, i els inicis eren anunciats per festivitats quaranta dies després dels equinoccis⁸.

Calendari gal de Coligny. Musée des antiquités gallo-romaines de Lyon.

Pel que fa a les estacions en consideraven dues, i els inicis eren anunciats per festivitats quaranta dies després dels equinoccis.⁸

1.1. L'estació del mal oratge i la festa de l'1 de novembre⁹

L'estació del “mal oratge” començava l'1 de novembre, quaranta dies després de l'equinocci de la tardor (21-24 de setembre), del moment en què “la foscor” triomfa progressivament sobre “la llum”. Era el senyal per estabular el ramat, tancar l'any agrari i realitzar determinats rituals, com acomiadar-se dels déus protectors de la natura i preparar-se per entrar en el món de la mort de la natura.

Per als celtes era l'inici de l'any, i del mes de Samanios, i ho celebraven amb la festa del Samain o Samhain, l'entrada a l'època ombrívola.

Fotograma de *El senyor de la guerra* (1965), de F. J. Schaffner.

1.2. L'estació del bon oratge i la festa de l'1 de maig

L'estació del bon oratge esdevenia a partir de l'1 de maig, quaranta dies després que el dia comence a ser més llarg que la nit, quan "la llum" li guanya a "la foscor" en superar l'equinocci vernal o primaveral (19-21 de març); aquest inici era celebrat amb rituals de caràcter floral i de veneració arbòria (*dendrolatria*). Els celtes celebraven eixe dia el *Beltane* ("bon foc"), més tard conegut com *May Day*; ornaven cruïlles de camins amb garlandes florals¹⁰, se celebraven els matrimonis, etc.

Per la seua part, els pobles germànics i escandinaus celebraven la nit de *Walpurgis*, amb aquellarres de dones (més tard, "bruixes") al voltant d'una foguera.

2. Les festes "dels quaranta dies" posteriors als solsticis

2.1. El 2 de febrer

L'ànsia de què arribara el bon temps primaveral feia que a molts llocs l'estació del "bon oratge" s'anunciara el tres mesos abans, el 2 de febrer. Això sí, de nou quaranta dies després, però del solstici d'hivern (20-23 de desembre).

Els celtes celebraven en aquesta data l'Imbolc (en gaèlic irlandès, *Ambiwoika*) en honor de la deessa Briganti/Brigid. Es feien fogueres sagrades en talaies i al cim de muntanyes, i duïen candeles enceses en processons aurorals pels camps.

I no tan sols a Europa. De fet, a l'Amèrica precolombina hi havia festes com la del foc Purhépecha, a Mèxic, que se celebrava quaranta dies després del solstici hivernal i com a inici de l'any nou; s'hi encenia el nou foc ritual que, portat a cada casa, alimentaria les llars domèstiques durant tot l'any.

2.2. L'1 d'agost

Quaranta dies després del solstici estival (20-21 de juny)¹¹ també hi havia una festa, dedicada al déu solar Lug¹², les *Lugnasad* o "bodes de Lug", per commemorar la plenitud estival. Eixa festa va ser assimilada pels romans quan van conquerir Lyon (antiga *Lugdunum*) i la van dedicar a l'emperador August¹³.

Ara pràcticament perduda, la festa només roman com a dia nacional a Suïssa, l'antiga pàtria dels

celtes helvecis, i a la comuna de Canzo (regió de Como, a la Llombardia), al peu dels Alps.

3. Per què els quaranta dies?

Quina podria ser l'explicació al fet que tants pobles culturalment allunyats hagen considerat que calen quaranta dies després d'una efemèride solar per a percebre el canvi d'oratge? Hi ha alguna base física o climàtica darrere d'eixe període d'espera perquè hi coincideixen tants pobles i cultures distintes i distants?

Només com a hipòtesi, podríem suposar que eixos quaranta dies corresponen a una mena d'inèrcia tèrmica, un temps necessari perquè es manifesten els efectes anunciats pels basculaments solars. Altrament dit, es tractaria d'una mena de "temps d'espera" perquè es puga registrar el canvi tèrmic resultat del fet que la insolació haja superat a la foscor (a partir de l'equinocci de primavera) o a l'inrevés (equinocci de tardor).

En certa mesura, es podria considerar que els antics havien comprovat, empíricament, que per a notar el canvi tèrmic no era prou que el Sol guanyara o perdera protagonisme en contra de la foscor, sinó que la Terra tardava a manifestar els canvis d'insolació com a canvis d'oratge, i que eixe temps era de quaranta dies! Com a mínim, curiós, no?

En resum, tots aquests inicis estacionals o paraestacionals (el 2 de febrer) tenen en comú una cosa: se celebren quaranta dies després d'un equinocci o d'un solstici.

4. La cristianització de les festes "dels quaranta dies"

L'ordre temporal de les celebracions catòliques no és casual, respon a simbolismes de caràcter divers: astronòmic (solsticis, equinoccis), agropecuari (verema, sega), fenològic (aparició o arribada d'animals o plantes), professional (festes de gremis), relatives a l'oratge esperable (pluges, per exemple), numerologia màgica (40, 7, 9, etc.), etc.

I és un calendari construït històricament, ja que l'Església hi integrà d'antuvi moltes festes i símbols precristians. I l'estructura bàsica del calendari cristià és el fruit d'una triple herència: romana, jueva i pagana.

El calendari solar, d'herència romana, ve assenyalat pels solsticis i per l'equinocci de primavera; això sí, amb petites incongruències entre l'efemèride astronòmica i la data de celebració degudes a la història del calendari.¹⁴

El calendari lunisolar gira al voltant d'una antiga festa jueva, la Pasqua, que els cristians situen en el diumenge posterior a la primera lluna plena de

primavera¹⁵. Com que depèn de la combinació de dues efemèrides incongruents, sense divisors comuns, canvia de dates cada any¹⁶.

En tots dos calendaris, els senyals tenen caràcter festiu: Nadal, Sant Joan¹⁷, Sant Josep¹⁸, Pasqua¹⁹, etc. Però n'hi ha un altre calendari camuflat que és de clara herència pagana, el dels quaranta dies. Això sí, amb un afegit respecte als anteriors: n'hi ha festivitats que se celebren no tant després de la festa de referència, sinó abans. Vegem-ho.

EFEMÈRIDE SOLAR I FESTA ASSOCIADA	QUARANTA DIES MÉS TARD I FESTA ASSOCIADA, PAGANA > CRISTIANA
24 de desembre, solstici hiemal o hivernal. > Nadal.	2 de febrer. Imbolc > La candelera. deessa Brigid > Santa Brígida [1 de febrer].
20 de març, equinocci vernal o primaveral. > Sant Josep.	1 de maig. Beltane → La vera/santa Creu [3 de maig], [metàfora de l'arbre sagrat ornat de flors]. Walpurgis (germànic) > Santa Valpurga.
22 de setembre equinocci autumnal o tardoral.	1 de novembre Samain > Tots Sants.

4.1. L'1 de novembre

La celebració cristiana de Tots Sants²⁰ i Difunts va ser proclamada pel papa **Gregori IV** (c. 835)²¹ com un intent d'aculturar la festa que els pobles germànics (com els francs) es resistien a eradicar.

Més tard cristianitzada com a Tots Sants (o l'americana *Halloween* < *All Hallow's Eve*, "vespra de Tots Sants"), conserva trets pagans o de les antigues creences, com l'homenatge als deus de la natura ("tots els sants") seguida d'un altre als difunts que des de l'inframón poden enviar-nos les seues ànimes en forma de palometes nocturnes o arnes, a les que orientem en la foscor domèstica mitjançant llumetes²².

La idea de fons, el que es tracta d'un canvi substancial de l'oratge, l'entrada a l'època freda,

ha perdurat en la paremiologia: "Per Tots Sants, guarda l'avanico i trau els guants".

4.2. El 2 de febrer

Segles abans de Gregori IV, el papa Gelasi I s'havia trobat amb un problema similar: el d'intentar acabar amb l'Imbolc i la veneració dels pobles cèltics de les illes britàniques a la deessa Briganti/Brigid. I ho va resoldre inaugurant una manera de fer que després seria un model general, assumint com a pròpia la festa pagana, cristianitzant-la: va santificar la deessa, que va passar a dir-se **Santa**

Brígida²³ (celebració, l'1 de febrer), un personatge en el qual es mesclen dades reals d'una abadessa amb de llegendàries, com era d'esperar. I finalment, l'any 496 va cristianitzar l'Imbolc, equiparant-lo a la purificació de **Maria** (2 de febrer), del final del *puerperi* o quarantena postpart, quaranta dies després del part de la Mare de Déu, del natalici de **Jesús**.

La cristianització de la festa va integrar el ritual igni de les candeles, per la qual cosa va passar a dir-se la Candelera²⁴. De fet, en l'*Ordo* romà de **Sant Amand** (segle VIII) consta que els assistents a la cerimònia ara ja cristianitzada portaven *cerea ascensa* (ciris encesos, candeles), com l'autor d'aquest article encara ha portat quan era jove en les processons que se'n feien a l'alba.

La idea de fons, el que es tracta d'un canvi substancial de l'oratge, l'entrada a l'època freda, ha perdurat en la paremiologia: "Per Tots Sants, guarda l'avanico i trau els guants".

4.3. L'1 de maig

La cristianització d'aquesta festa va consistir, als països nòrdics, en "crear" una santa, **Santa Valpurga**, que actuaria d'element aculturador de la nit de Walpurgis.

Més al sud, la invenció d'una festa que recolliria el culte dendrolàtric i floral²⁵ de la festivitat gala de Beltane i transformar-lo en la festa de les Creus de Maig, o de la Vera Creu²⁶.

4.4. Els quaranta dies en el cicle pasqual

Ja hem vist que moltes de les festes nuclears del calendari solar tenen unes altres associades que podríem anomenar "de segon grau" en la mesura en què han fet servir els quaranta dies entesos com a temps d'espera per a un canvi qualitatiu.

Pel que fa al calendari lunisolar, ha esdevingut una cosa de semblant, amb l'afegit de què alguna de les festes no corresponen als quaranta dies posteriors, sinó anteriors a la festa principal, alguna de les que giren al voltant de la Pasqua²⁷.

En l'Ascensió, com que el cel s'ha obert momentàniament, deuen haver caigut sobre la

natura alguns dels seus dons i serà el moment idoni per eixir al camp a recollir herbes medicinals especialment salutíferes²⁸; i a uns altres llocs s'iniciava la recollida del fruit estival més primerenc, la cirera: "El dia de l'Ascensió, cireretes a muntó".

El 2 de febrer, era una mena de pseudoinici anunciador de la futura primavera, i així s'explicitat en dites associades a la festivitat cristiana, com "Si per la Candelera flora, l'hivern ja està fora"²⁹. Una dita vicariant amb la francesa "*Si la Chandeleur pleure, l'hiver ne demeure*" ("Si la Candelera plora, l'hivern no s'hi queda"). També hi ha indicadors zoofenològics associats a aquest dia, com "Per la Candelera l'ós surt de l'ossera" o "Per la Candelera, la cigonya campanera". En la mateixa data se celebren el "dia de la tortilla" (amb eixida festiva al camp) del madrileny "corredor del Henares"; o el més nòrdic del "dia de la marmota"³⁰.

Dit tot això, encara queden més coses relacionades amb els quaranta dies, i amb el número quaranta. Però, com diria **Rudyard Kipling**, "això és una altra història".

Que si tot va bé comentarem en el proper número de Dauldeu, el 20.

EFEMÈRIDE LUNISOLAR

I FESTA ASSOCIADA

Diumenge de Rams.

Diumenge de Resurrecció
o de Pasqua (florida).

QUARANTA DIES

ABANS O DESPRÉS DE LA FESTA

40 dies abans de Dimecres de cendra, inici del període de Quaresma.

40 dies després de l'Ascensió de Jesús al cel.

1. En *Milagos de Nuestra Señora*, el poeta castellà Gonzalo de Berceo (†1264) encara considera només dues estacions: *verano* i *invierno*.

2. L'evolució del concepte d'estació la vam tractar en el número 5 de Dauldeu: <https://daualdeu.wordpress.com/2014/01/19/el-calendari-estacional-i-la-idea-destacio-uns-conceptes-que-cal-matisar/>; i també a <https://www.youtube.com/watch?v=lfz75fo0a7o>

3. De fet, quan el dia és més llarg (les setmanes anteriors i posteriors a Sant Joan) no per això la temperatura és més elevada; i en el mateix sentit, l'època "de fred" va encavalcada entre el tardor novembre i l'hivernal febrer i no s'ajusta a l'estació lumínica.

4. Els romans anomenaven Germania al conjunt de pobles situats al nord de la frontera Rin-Danubi, i el gentilici n'era *germanus* (res a veure amb germà, més enllà de la semblança morfològica). Formaven un gran grup etnolingüístic indoeuropeu, i durant l'edat Mitjana van assolir una gran expansió (fins arribar al nord d'Àfrica). Tant en època romana com durant l'edat Mitjana molts germani eren coneguts pel nom de l'ètnia, que sovint donava nom al territori: sueus (→Suàbia), vàndals (→[v]Andalusia), llombards (→Llombardia), burgundis (→Borgonya), saxons (→Saxònia), juts (→ Jutlàndia), turingis (→Túringia), francs (→ França), gots, cimbres, teutons, marcomans i altres. La confederació d'alguns grups donava l'ocasió per redefinir els noms. Així, l'aliança de tribus que vivien entre el Rin i el Danubi, de tots (all) els hòmens (Mann) va el nom d'alamanni,

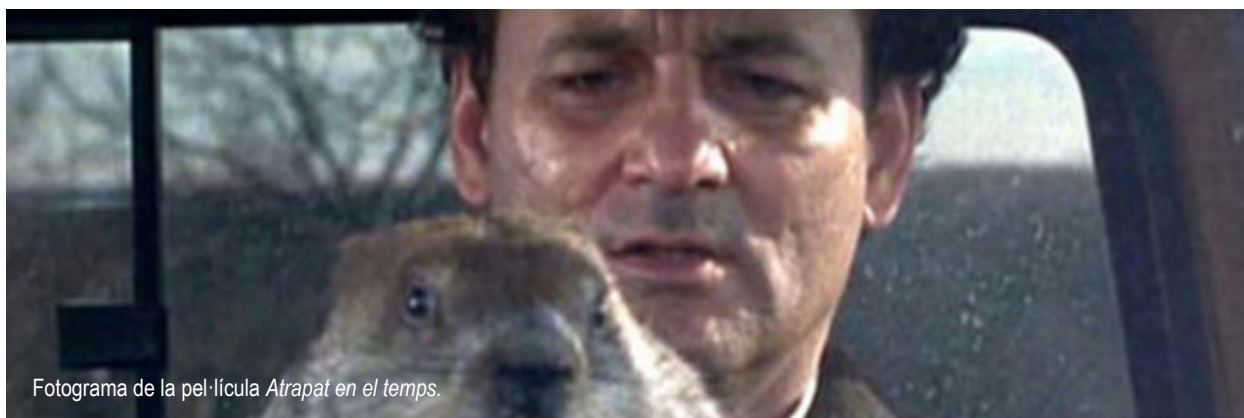
origen del gentilici francès alemand (> cat. alemany, cast. alemán, port. alemão) i el nom que nosaltres li donem al país, Alemanya.

De manera similar, a partir del vocable llatí *totus* ("tots" > "tothom"), derivaria teutó i, d'aquest, l'alemany *Deutsch* (pronunciat doitz; que és el nom que actualment es donen els alemanys a si mateixos), el neerlandés *duits*, el francès antic *tudesque*, l'italià *tedesco*, el danès *tysk* i el suec *tyska*. Els anglesos es basaren en el nom clàssic *germanus*, i en feren *German*, i els romanesos *germana*.

5. Per als celtes el "dia" començava amb el crepuscle vespertí, i la llum seguia a la foscor; Juli Cèsar ho recull a *De bello gallico* (*La guerra de les Gàl·lies*; VI: XVIII): *Ob eam causam spatia omnis temporis non número dierum sed noctium finiunt; dies natales et mensum et annorum initia sic observant ut noctem dies subsequatur* (Per això mesuren la duració del temps, no pas segons el nombre dels dies, sinó segons el de les nits; els natalicis, així com el començ dels mesos i dels anys els compten talment com si la nit fos primer que el dia) [Traducció de Joaquim Icart. Fundació Bernat Metge. 1975]

6. Per celtes entenem un seguit de grups ètnics de llengües indoeuropees emparentades i distribuïts per gran part d'Europa durant el primer mil·lenni abans de Crist i entre els que incloem: 1) Els britans > Bretanya, Gran Bretanya. 2) Els celtibers, de l'altiplà ibèric. 3) Els helvecis, dels Alps centrals. 4) Els gals, que van originar topònims com la Galícia ibèrica; la Galítsia ucraïnopolonesa; la Galàcia d'Àsia Menor –"Epístola de Sant Pau als gálates" ho recordem? –; pobles

Fotograma de la pel·lícula *Atrapat en el temps*.

com els gaèlics d'Escòcia (Alba) i Irlanda (Éire); Gal·les (Cymru); i, per suposat, la Gàl·lia, que Juli Cèsar definia així en el començament del seu llibre *De bello gallico* [La guerra de les Gàl·lies]—«*Gallia est omnis divisa in partes tres, quarum unam incolunt Belgae, aliam Aquitani, tertiam qui ipsorum lingua Celtae, nostra Galli appellantur*» [“La Gàl·lia està dividida en tres parts: una que habiten els belgues, una altra els aquitans, la tercera els que en la seua llengua s’anomenen celtas i en la nostra gals”]. Triturats per la doble mola dels romans i dels germànics, van ser pràcticament destruïts i assimilats culturalment pels primers.

7. Era un calendari lunisolar que ajustava l'any solar i els mesos lunars mitjançant l'afegit d'un mes extra cada dos anys i mig.

8. En parle al video: “Les festes dels 40 dies”: <https://www.youtube.com/watch?v=8SziSzTbR6c&t=624s>

9. Per a les dates farem servir les equivalents en el nostre calendari.

10. Consideracions sobre maig com a mes floral: <https://revistasao.cat/maig-mes-de-maria-rosa-mistica/>

11. “Sant Joan, el zenit del cicle solar”, a: <https://revistasao.cat/sant-joan-el-zenit-del-cicle-solar/>

12. Origen de topònims com Lugdunum (“fortalesa de Lug”, actual Lyon); Lugones i Lugas, a Astúries; i, tot i que en controvèrsia amb Lucus (“bosc sagrat”), Lugo, a Galícia.

13. De manera similar a com farien els cristians, dedicant a sants o al mateix Déu la festa de l'equinocci de primavera (Sant Josep) o els solsticis (Sant Joan, Jesús -Nadal-).

14. “Per què no coincideixen el solstici i el Nadal?”, de Joan Olivares, físic, professor de matemàtiques i gnomonista (dissenyador i constructor de rellotges de sol), d'Otos (la Vall d'Albaida): <http://otos4.blogspot.com/2014/12/per-que-celebrem-la-nativitat-de-jesus.html>

15. La primera lluna plena primaveral sempre il·lumina la Setmana Santa. <https://revistasao.cat/pasqua-la-renovacio-de-la-natura/>

16. També són variables, per tant, les festes associades a la Pasqua: Carnestoltes (setmana anterior a l'inici de la Quaresma) Dimecres de cendra (inici de la Quaresma; quaranta dies abans del Diumenge de Rams, Diumenge de pinyata (primer diumenge de quaresma), Diumenge de Rams, Setmana Santa (conté la primera lluna plena de primavera), Sant Vicent (huitava de Pasqua, primer dilluns després de la setmana de Pasqua), Santa Faç (primer dijous després de la huitava de Pasqua: <https://revistasao.cat/sintesi-religiosa-exit-la-santa-fac-alacant/>), l'Ascensió (quaranta dies després del Diumenge de Ressurrecció o de Pasqua florida), Pentecosta o Pasqua granada (quinquagèsim dia del temps de Pasqua), la Trinitat (una setmana després de Pentecosta) o Corpus Christi (dijous següent a la huitava de Pentecosta; <https://revistasao.cat/corpus-christi/>).

17. <https://revistasao.cat/sant-joan-per-que-ara/>, d'Antoni Biosca, professor titular de filologia clàssica de la Universitat d'Alacant.

18. <https://revistasao.cat/falles-setmana-santa/>

19. <https://revistasao.cat/pasqua-la-renovacio-de-la-natura/>

20. “Tots sants i difunts: el canvi d'estació”: <https://www.youtube.com/watch?v=dz7aPh6NsVI>, <https://www.youtube.com/watch?v=Ofj4tdaVvoo> o <https://www.youtube.com/watch?v=dz7aPh6NsVI&t=143s>

21. En temps de la guerra civil entre el rei franc Lluís el Pietós (fill de Carlemany) i el seu fill Lotari; és l'època que el novel·lista de Cocontaina Juan Francisco Ferrándiz recrea en la novel·la històrica “La terra maleïda” ambientada en la Barcelona de la Marca Hispànica.

22. <https://www.diarilaveu.com/veu/48952/49-el-vol-vii-palometes-animetes-i-psiue>

23. Una de les patrones d'Irlanda, junt als sants Patrici i Iona.

24. <https://www.diarilaveu.com/veu/48944/la-candelera-purificacio-i-espera>

25. Sobre els aspectes etnobotànics d'aquest inici estacional es pot consultar l'article “L'arç blanc i l'oracle d'Agamèmon” en el número 71 (tardor de 2011) de la revista *Mètode* <https://metode.cat/revistes-metode/document/larc-blanc-i-loracle-dagamemnon.html>; o bé en el llibre recopilatori “Herbari. Viure amb les plantes” (Publicacions de la Universitat de València; 2012), de Ferran Zurriaga i Daniel Climent.

26. A la revista *Espores* es pot consultar l'article “Maig, antic inici de la primavera”: <https://espores.org/etnobotanica/el-calendari-i-les-plantas-maig-el-mes-de-les-flors/>; i pel que fa a les festes seculares modernes que s'han apropiat de l'antic 1 de maig: <https://espores.org/etnobotanica/el-calendari-i-les-plantas-mes-flors-al-mes-de-maig/>

27. La festivitat de Pasqua no és tant climàtica com fenològica: combina la floració de la civada i el part de les ovelles amb l'inici de la transhumància quan la el pleniluni il·lumina les nits.

28. En particular al Baix Vinalopó (Elx, Crevillent i Santa Pola); eixe dia, en un ambient encara “de Pasqua”, es va “al camp” i es canten cançons etnobotàniques com “El dia de l'Ascensió” i “Venim de fer herbetes”: <https://www.youtube.com/watch?v=Vtbcva--k4&t=3s>; <https://www.youtube.com/watch?v=FiC-i5dNS5s&t=44s>

29. Que ve a dir que si eixe dia han esclatat els capolls de l'ametler es considera que l'alba metàfora nival notifica la proximitat de la primavera; i també amb la variant «plora» (metàfora de la pluja) en lloc de «flora»; i amb l'afegit cautelar de “... I si no flora, ni dins ni fora”. Sobre eixe tema parle també al vídeo i l'article següents: <https://www.youtube.com/watch?v=YAjlUXi9eFU&t=276s>; <https://revistasao.cat/la-candelera/>

30. “El dia de la marmota”, d'origen alemany, és molt popular als estats del nord-est dels EEUU (en particular Pennsilvània) i els fronterers de Canadà, i va adquirir fama mundial arran de la pel·lícula *Groundhog Day* (*Atrapat en el temps*, 2005). L'afegit cautelar del refrany de la Candelera “... i si no flora, ni dins ni fora” mostra un cert paral·lelisme amb el del “dia de la marmota”: tots dos fan una mena de predicció, amb dosi d'incertesa, sobre l'arribada o no del bon oratge i de la possible espera a què es materialitze l'anhelada millora tèrmica; en el *Groundhog Day* l'indicador no és, però, cap floració sinó el comportament d'una marmota (una mena d'esquirol gran i terrestre) que s'espera a que isca del seu cau eixe dia; si, en eixir del cau se'n va al bosc, això indica que la primavera ja ha començat, mentre que si torna al cau cal esperar sis setmanes més (quaranta (-dos-) dies més!) Eixa iteració temporal sembla que també es donava a Grècia, on segons conta Lawrence Durrell a *The Greek Islands* (1978), s'hi considera que l'oratge que faça el dia de la Candelera (*Ypapanti*) durarà uns altres quaranta dies!

